

TÌNH HÌNH DỊCH CÚM GIA CẦM TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH NGHỆ AN VÀ TỈNH THANH HÓA GIAI ĐOẠN 2019 - 6/2023

Phạm Thị Trang¹, Đặng Vũ Hoàng², Nguyễn Thị Phương Giang² và Đoàn Văn Ba³

¹Trường Đại học Nông Lâm, Đại học Thái Nguyên; ²Học viện Nông nghiệp Việt Nam;

³Chi cục Thú y vùng III

Tác giả liên hệ: Phạm Thị Trang, Khoa Chăn nuôi Thú y, Trường Đại học Nông Lâm, Đại học Thái Nguyên.
Tel: 0948 429 425. Email: phamthitrang@tuaf.edu.vn

TÓM TẮT

Nghiên cứu nhằm đánh giá, kết hợp với phân tích tình hình dịch tễ dịch bệnh cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa để dự đoán diễn biến dịch bệnh có thể xảy ra trong tương lai. Kết quả cho thấy: Tỷ lệ tiêm phòng vaccine tại tỉnh Nghệ An chỉ đạt 35% - 57%, tại tỉnh Thanh Hóa, công tác tiêm phòng vaccine thực hiện tốt hơn và được duy trì hàng năm đều đạt tỷ lệ từ 55% đến 90%; Dịch cúm gia cầm năm 2020 xảy ra ở mức độ “bùng phát mạnh, lây lan rộng” tại Nghệ An, còn lại dịch chỉ xảy ra mang tính chất “địa phương, nhỏ lẻ và rải rác” trên địa bàn 2 tỉnh trong 5 năm đánh giá. Tỉnh Thanh Hóa, từ sau năm 2021, không phát hiện dịch xảy ra tại địa phương; Đánh giá đặc điểm dịch tễ cho thấy: dịch cúm gia cầm thường xảy ra tập trung từ tháng 12 năm trước đến tháng 3 năm sau; tính chung quá trình cả 5 năm điều tra, tỷ lệ gà bị mắc bệnh và tiêu hủy gấp khoảng 2 lần tỷ lệ thủy cầm bị tiêu hủy (67,04% so với 32,96%).

Để hạn chế dịch bệnh cúm gia cầm, 2 tỉnh cần tiếp tục thực hiện giám sát lưu hành virus Cúm gia cầm, cảnh báo nguy cơ phát sinh dịch bệnh; tăng cường công tác kiểm dịch động vật, kiểm soát vận chuyển để ngăn chặn việc vận chuyển gia cầm, sản phẩm gia cầm trái phép vào địa bàn tỉnh; phối hợp với UBND các huyện, thị xã, thành phố đẩy nhanh tiến độ tiêm phòng vắc xin Cúm gia cầm.

Từ khóa: *Cúm gia cầm, Nghệ An, Thanh Hóa*

ĐẶT VẤN ĐỀ

Cúm gia cầm có tên khoa học là Avian Influenza, là một bệnh truyền nhiễm cấp tính gây ra bởi virus cúm typ A thuộc họ *Orthomyxoviridae*. Gia cầm mắc bệnh, đặc biệt là gà, vịt có sự lây lan rất nhanh, tỷ lệ chết rất cao có khi là 100%. Bệnh được tổ chức Thú y thế giới (OIE) xếp vào danh mục bảng A các bệnh truyền nhiễm nguy hiểm của động vật.

Theo hệ thống quản lý thông tin dịch bệnh động vật Việt Nam – VAHIS (2023), ở Việt Nam dịch cúm gia cầm H5N1 lần đầu tiên xuất hiện vào cuối năm 2003, chỉ trong vòng 2 tháng bệnh đã xảy ra trên 57 tỉnh/ thành, tổng số gia cầm chết và tiêu hủy 56,88 triệu con, chiếm 16,71% tổng đàn gia cầm trên cả nước. Bệnh không chỉ gây ra trên gia cầm, nguy hiểm hơn là lây lan sang người. Riêng ở Việt Nam, từ năm 2003 đến 2022 có 124 ca bệnh nhân mắc bệnh, trong đó 62 người tử vong, chiếm tỷ lệ 50%. Bên cạnh sự hỗ trợ hàng trăm triệu đô la và kỹ thuật của các chính phủ, tổ chức trên thế giới, chính phủ Việt Nam đã chi hàng trăm tỷ đồng cho công tác phòng, chống dịch bệnh. Năm 2014, tại Việt Nam virus cúm A/H5N6 lần đầu tiên được phát hiện tại tỉnh Lạng Sơn, Hà Tĩnh và cho đến nay virus cúm A/H5N6 đang được tiếp tục phát hiện tại nhiều tỉnh trên cả nước như Quảng Ninh, Hải Phòng, Thanh Hóa, Nghệ An, Quảng Trị, Quảng Ngãi.

Giai đoạn 2003 - 2006, Việt Nam có hơn 2.000 ổ dịch với tổng số gia cầm tiêu hủy lên đến trên 45 triệu con, thiệt hại gần 5.456 tỷ đồng. Giai đoạn 2007 - 2013: có 850 ổ dịch, tiêu hủy khoảng 200.000 gia cầm/năm. Giai đoạn 2014 - 2018: có 323 ổ dịch, tiêu hủy khoảng 80.000 gia cầm/năm. Giai đoạn 2019 - 2022: có 290 ổ dịch, trung bình mỗi năm tiêu hủy khoảng 200.000 gia cầm. Năm 2023 (tính đến ngày 09/8/2023), cả nước đã xảy ra 14 ổ dịch cúm gia cầm A/H5N1 tại 9 tỉnh, thành phố (giảm 53% so với cùng kỳ năm 2022). Số gia cầm mắc bệnh, chết và bị tiêu hủy là 18.912 con (giảm trên 73% so với cùng kỳ năm 2022) (VAHIS,

2023).

Trong 5 năm gần đây, tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa là 2 trong số những tỉnh chịu thiệt hại nhiều do dịch cúm gia cầm gây ra. Để có bức tranh tổng quan về tình hình dịch cúm gia cầm tại 2 tỉnh trên, chúng tôi đã phối hợp cùng Chi cục Thú y vùng III tổng hợp, phân tích một số đặc điểm dịch tễ của dịch cúm gia cầm giai đoạn 1/2019 - 6/2023.

Mục tiêu nghiên cứu:

Đánh giá, kết hợp với phân tích tình hình dịch tễ dịch bệnh cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa góp phần đưa ra cho các nhà khoa học, các ngành chức năng có cái nhìn tổng quan về tình hình dịch bệnh nhằm dự đoán diễn biến dịch bệnh có thể xảy ra trong tương lai, đưa ra các biện pháp phòng, chống dịch bệnh có hiệu quả thiết thực nhất.

VẬT LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Vật liệu nghiên cứu

Các báo cáo tình hình dịch cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 2019 - 2023.

Các hóa chất, dụng cụ và thiết bị: gồm các dụng cụ và thiết bị cơ bản trong phòng thí nghiệm vi sinh để xét nghiệm virus cúm gia cầm.

Thời gian và địa điểm nghiên cứu

Thời gian nghiên cứu: Từ tháng 12 năm 2022 đến tháng 6 năm 2023.

Địa điểm nghiên cứu: Tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa.

Nội dung nghiên cứu

Tổng hợp kết quả tiêm phòng vaccine cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 1/2019 - 6/2023

Tình hình dịch cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 1/2019 - 6/2023.

Một số đặc điểm của dịch cúm gia cầm tại 2 tỉnh giai đoạn 1/2019 - 6/2023.

Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp thu thập số liệu

Với các số liệu về tình hình dịch cúm gia cầm tại 2 tỉnh giai đoạn 2019 - 2022, áp dụng phương pháp nghiên cứu hồi cứu sử dụng nguồn dữ liệu của các tổ chức Thú y thế giới (OIE), tổ chức y Tế thế giới (WHO), Cục Thú y, Chi cục Thú y Vùng III thông qua các báo cáo về tình hình dịch, qua kênh internet (VAHIS).

Phương pháp lấy mẫu, xét nghiệm

Phối hợp với Chi cục thú y vùng III để lấy mẫu, đánh giá trực tiếp tình hình dịch cúm gia cầm tại 2 tỉnh trong 6 tháng đầu năm 2023. Các quy trình lấy mẫu và xét nghiệm đảm bảo tuân thủ theo các văn bản hướng dẫn, chỉ đạo của Chi cục thú y Vùng III, Cục Thú y, Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn (Quy chuẩn Việt Nam QCVN 01 - 83: 2011/BNNPTNT được ban hành theo Thông tư số 71/2011/TT-BNNPTNT ngày 25 tháng 10 năm 2011 của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn; Tiêu chuẩn TCVN-8400-26-2014 ban hành ngày 30 tháng 10 năm 2014 của Bộ Khoa học và công nghệ).

Các chỉ tiêu theo dõi

- Tỷ lệ tiêm phòng vaccine cúm gia cầm tại 2 tỉnh.
- Tỷ lệ chết và tiêu hủy do bệnh cúm gia cầm.
- Tình hình dịch cúm gia cầm theo tháng trong năm.
- Tỷ lệ nhiễm bệnh cúm gia cầm trên gà và thủy cầm.

Phương pháp xử lý, phân tích số liệu

Các số liệu thu thập được và các kết quả xét nghiệm sẽ xử lý qua phần mềm Microsoft Excel, phần mềm vẽ bản đồ dịch tễ học ArcGIS 10.8, phần mềm dịch tễ Win EpiScope 2.0.

KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

Kết quả tiêm phòng vaccine cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 1/2019 - 6/2023

Trong những năm qua tình hình dịch cúm gia cầm xảy ra phức tạp do sự biến đổi đặc tính kháng nguyên, tạo ra nhiều nhánh mới gây khó khăn trong việc ngăn ngừa tiến tới thanh toán dịch bệnh. Có nhiều biện pháp được áp dụng như tiêm phòng vaccine, áp dụng các biện pháp an toàn sinh học, tăng sức đề kháng của vật chủ, chẩn đoán và giám sát phát hiện sớm dịch bệnh, loại bỏ các con vật bị bệnh, giáo dục, tuyên truyền con người trong công tác kiểm soát cúm gia cầm. Trong đó, biện pháp tiêm phòng bằng vaccine được chú trọng nhất. Kết quả tiêm phòng vaccine tại 2 tỉnh được thể hiện tại Bảng 1.

Bảng 1. Kết quả tiêm phòng vaccine tại 2 tỉnh Nghệ An và Thanh Hóa từ 1/2019 đến 6/ 2023

Năm	Chỉ tiêu (ĐVT: con)	Địa phương	
		Nghệ An	Thanh Hóa
2019	Số gia cầm theo kế hoạch	17.614.100	15.214.400
	Số gia cầm được tiêm	10.065.200	12.171.520
	Tỷ lệ (%)	40	80
2020	Số gia cầm theo kế hoạch	19.541.900	15.923.200
	Số gia cầm được tiêm	11.725.140	12.579.328
	Tỷ lệ (%)	42	79
2021	Số gia cầm theo kế hoạch	11.074.700	13.931.200
	Số gia cầm được tiêm	5.537.350	7.662.160
	Tỷ lệ (%)	35	55
2022	Số gia cầm theo kế hoạch	20.970.600	18.920.000
	Số gia cầm được tiêm	15.578.160	15.514.400
	Tỷ lệ (%)	52	82
Tháng 1/2023 - 6/2023	Số gia cầm theo kế hoạch	11.200.000	10.525.600
	Số gia cầm được tiêm	9.120.000	9.473.040
	Tỷ lệ (%)	57	90

(Chi cục Thú y vùng III)

Qua Bảng 1 cho thấy: Tỷ lệ tiêm phòng của tỉnh Thanh Hóa luôn cao hơn tỉnh Nghệ An. Trong năm 2021, tỷ lệ tiêm phòng của 2 tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa là thấp nhất do dịch Covid-19 xảy ra đã ảnh hưởng lớn đến công tác tiêm phòng, khó khăn trong việc tiếp cận đàn gia cầm, không vận chuyển được vaccine từ nơi cung cấp đến người chăn nuôi như kế hoạch đề ra. Trong 2 năm liên tiếp sau đó, tỷ lệ tiêm vaccine trên địa bàn tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa đã tăng trở lại. Riêng vụ xuân năm 2023, tỷ lệ tiêm phòng của tỉnh Nghệ An đạt 57% và tỉnh Thanh Hóa đạt tỷ lệ rất cao 90% theo kế hoạch.

Một số nguyên nhân làm cho việc tiêm phòng vaccine cho đàn gia cầm trên địa bàn hai tỉnh còn gặp nhiều khó khăn là do địa hình các tỉnh chủ yếu là miền núi, việc đi lại giữa các huyện trong tỉnh còn gian nan, chiếm nhiều thời gian do đường xá xa xôi và cách trở. Đặc biệt là tỉnh Nghệ An, với một số huyện miền núi, để đi được từ xã này sang xã kế bên rất khó khăn và mất rất nhiều thời gian, đôi khi có thể mất 1 ngày để di chuyển từ nơi này sang nơi khác. Chính vì vậy, việc tiêm phòng vaccine cho những xã này hầu như là không tiêm được. Bên cạnh đó là sự phân bố chăn nuôi còn nhỏ lẻ, chưa có sự quy hoạch vùng chăn nuôi chuyên biệt, người dân nuôi gia cầm chủ yếu là tự phát theo nhu cầu của gia đình.

Theo quy định tại Thông tư 07/2016-BNNPTNT ngày 31/5/2016 của Bộ Nông nghiệp và PTNT về hướng dẫn phòng chống dịch bệnh động vật trên cạn, bệnh Cúm gia cầm là một trong những bệnh bắt buộc phải tiêm phòng và yêu cầu tỷ lệ tiêm phòng phải đạt 80% gia cầm trong diện tiêm. Với tỷ lệ tiêm phòng của 2 tỉnh như trên, tỉnh Nghệ An là chưa đạt yêu cầu.

Tình hình dịch cúm gia cầm trên địa bàn tỉnh Nghệ An từ 1/2019 -6/2023

Trong 5 năm gần đây, dịch cúm gia cầm vẫn xảy ra hàng năm trên địa bàn tỉnh Nghệ An, với mức độ, quy mô khác nhau, hàng ngày gây thiệt hại lớn đến ngành chăn nuôi gia cầm tỉnh. Diễn biến dịch từ 1/2019 đến 6/ 2023 được thể hiện ở Bảng 2.

Bảng 2. Tình hình Dịch cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An từ 1/2019 đến 6/2023

Năm	Số huyện có dịch	Số xã có dịch	Số thôn có dịch	Số hộ có dịch	Tổng số gia cầm chết và tiêu hủy (con)	Tổng đàn (con)	Tỷ lệ (%)
2019	2	4	4	5	6.560	25.163.000	0,03
2020	5	13	14	22	19.506	27.917.000	0,07
2021	5	8	8	8	6.766	15.821.000	0,04
2022	3	3	3	3	4.316	29.958.000	0,01
Tháng 1/2023 - 6/2023	2	3	3	4	6.862	16.000.000	0,04
Tổng	17	31	32	42	44.010	114.859.000	0,04

(Chi cục Thú y vùng III)

Bảng 2 cho thấy: Theo số liệu thống kê của Chi cục Thú y vùng III (2023), trên địa bàn tỉnh Nghệ An trong năm 5 trở lại đây, dịch cúm đều xảy ra, số xã xảy ra dịch giảm dần theo từng năm, từ 13 xã năm 2020 xuống còn 8 xã năm 2021 và chỉ còn 3 xã ở năm 2022, 2023. Có thể nói, dịch cúm gia cầm năm 2020 xảy ra ở mức độ “bùng phát mạnh, lây lan rộng” và 3 năm tiếp theo “dịch xảy ra mang tính chất địa phương, nhỏ lẻ và rải rác”.

Bảng 2 cũng cho thấy, tỷ lệ gia cầm chết và tiêu hủy qua các năm. Trong đó, cao nhất là năm 2020 với tỷ lệ 0,07% gia cầm bị tiêu hủy so với tổng đàn và thấp nhất là năm 2021 với tỷ lệ 0,01%. Năm 2021 tỷ lệ cúm gia cầm thấp có thể do giảm số lượng tổng đàn và việc hạn chế di chuyển giữa các vùng cũng có thể giảm sự lây lan dịch bệnh.

Tình hình dịch cúm gia cầm trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa từ 1/2019 - 6/2023

Số liệu dịch cúm trong 5 năm gần đây trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa được thể hiện ở Bảng 3.

Bảng 3. Dịch cúm gia cầm tại Thanh Hóa từ 1/2019 - 6/2023

Năm	Số huyện có dịch	Số xã có dịch	Số thôn có dịch	Số hộ có dịch	Tổng số gia cầm chết và tiêu hủy (con)	Tổng đàn (con)	Tỷ lệ (%)
2019	0	0	0	0	0	19.018.000	0
2020	11	18	24	55	74.790	19.904.000	0,38
2021	3	4	4	4	11.625	17.414.000	0,07
2022	0	0	0	0	0	23.650.000	0
Tháng 1/2023 - 6/2023	0	0	0	0	0	13.157.000	0
Tổng	14	22	28	59	86.415	114.859.000	0,04

(Chi cục Thú y vùng III)

Qua Bảng 3 cho thấy, dịch cúm gia cầm không xảy ra trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa ở các năm 2019, 2022 đến 2023. Đối với tỉnh Thanh Hóa, số gia cầm được tiêm phòng đạt tỷ lệ cao trên tổng đàn nên nhờ đó, dịch cúm gia cầm xảy ra ít, chỉ có năm 2020, 2021 xảy ra dịch.

Năm 2020, bệnh Cúm gia cầm A/H5N6 đã xảy ra tại 55 hộ chăn nuôi, 24 thôn, 18 xã, 11 huyện Nông Cống, Quảng Xương, Vĩnh Lộc, Như Xuân, thành phố Thanh Hóa, Triệu Sơn, Hậu Lộc, Thiệu Hóa, thị xã Bim Sơn, Thọ Xuân, Tĩnh Gia làm 7.297 con gia cầm mắc bệnh (737 gà; 5.660 vịt, ngan; 900 con chim) buộc phải tiêu hủy 74.790 con gia cầm.

Năm 2021, dịch bệnh Cúm gia cầm đã xảy ra tại 04 hộ chăn nuôi, 04 thôn, 04 xã của 03 huyện Ngọc Lặc (01 xã), Thường Xuân (02 xã) và thị xã Nghi Sơn (01 xã) làm chết và buộc phải tiêu hủy 11.625 con gia cầm.

Từ năm 2022 đến nay, bệnh Cúm gia cầm đã được công bố hết dịch tại tỉnh Thanh Hóa.

Đặc điểm dịch tễ cúm gia cầm giai đoạn 1/2019 - 6/2023

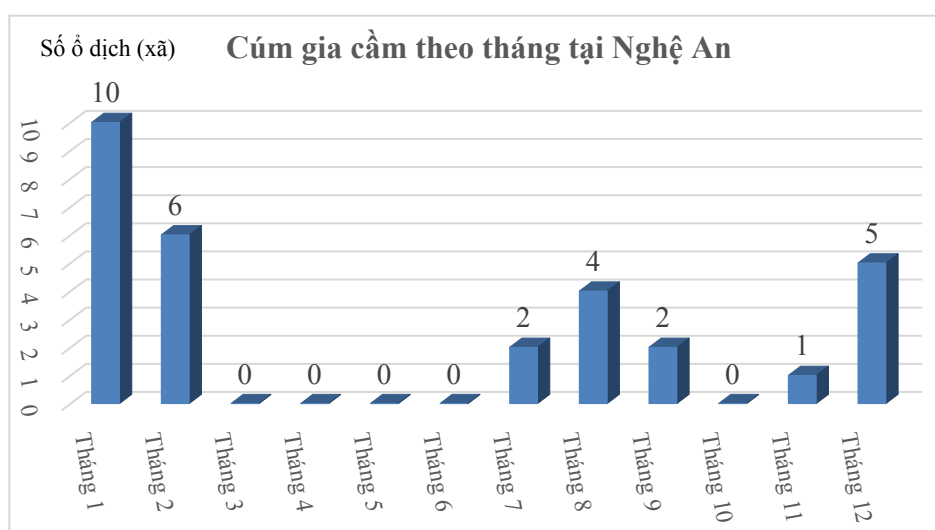
Trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa, dịch cúm gia cầm chỉ xảy ra năm 2020, 2021 trong thời gian điều tra. Do vậy, chúng tôi tập trung vào phân tích đặc điểm dịch tễ trên địa bàn tỉnh Nghệ An dựa trên 3 yếu tố chính là đặc điểm dịch tễ theo thời gian, không gian và theo loài.

Để đánh giá nguy cơ theo thời gian, tháng nào có dịch cúm xảy ra nhiều nhất trong 5 năm điều tra. Chúng tôi sử dụng số liệu cộng dồn từ 1/2019 đến 6/2023. Kết quả được trình bày tại Bảng 4 và Hình 1.

Bảng 4. Dịch cúm gia cầm tại các xã theo tháng tại Nghệ An từ 1/2019 - 6/2023

Tháng	Năm (số ổ dịch - xã)					Tổng
	2019	2020	2021	2022	6/2023	
Tháng 1	2	3	2	1	2	10
Tháng 2	1	2	1	1	1	6
Tháng 3	0	0	0	0	0	0
Tháng 4	0	0	0	0	0	0
Tháng 5	0	0	0	0	0	0
Tháng 6	0	0	0	0	0	0
Tháng 7	0	1	1	0	0	2
Tháng 8	0	2	2	0	0	4
Tháng 9	0	1	1	0	0	2
Tháng 10	0	0	0	0	0	0
Tháng 11	0	1	0	0	0	1
Tháng 12	1	2	1	1	0	5
Tổng	4	13	8	3	3	31

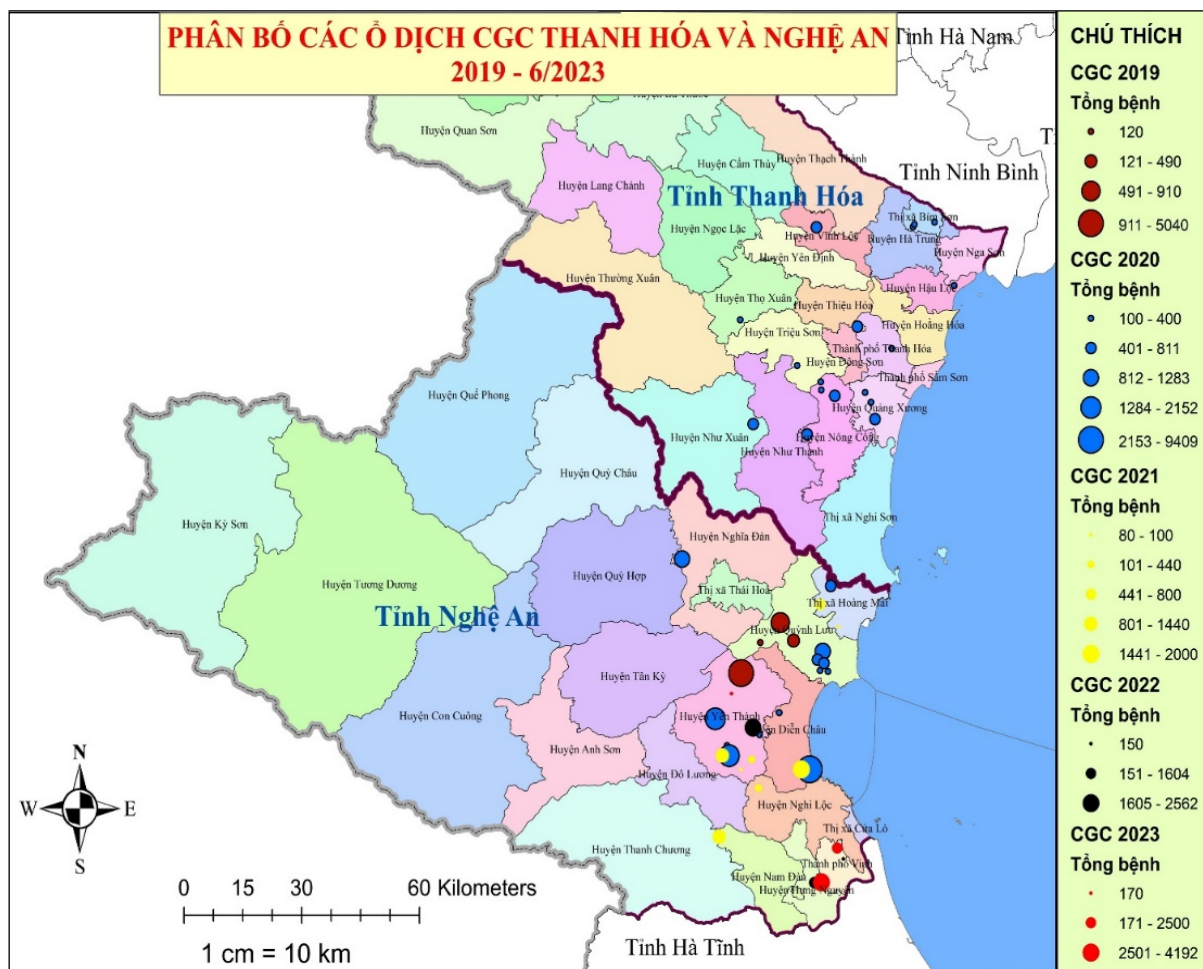
(-) Số liệu các ổ dịch từ tháng 7 đến 12/2023 không cộng vào (Chi cục Thú y vùng III)



Hình 1. Diễn biến cúm gia cầm theo thời gian tại tỉnh Nghệ An

Qua bảng số liệu và hình trên cho thấy: dịch cúm gia cầm chỉ xảy ra tập trung từ tháng 12 năm trước đến tháng 3 năm sau. Ngoài các tháng trên, dịch còn xảy ra vào khoảng tháng 7 đến tháng 9, điều này có thể giải thích như sau: Thứ nhất: Trong thời gian trước và sau Tết Nguyên Đán tình hình buôn bán gia cầm nhiều nhất trong năm, gia tăng về số lượng và loài gia cầm. Việc kiểm soát về nguồn gốc gia cầm, kiểm soát giết mổ, xử lý gia cầm không được kiểm dịch gặp nhiều khó khăn. Thứ hai: Đây là thời điểm mưa phùn, độ ẩm cao là điều kiện thuận lợi cho virus tồn tại và gây bệnh. Thứ ba: Là giao thời lúc chúng ta chuẩn bị cho đợt tiêm phòng định kỳ mới (thường tiêm vào tháng 3 và tháng 9 hàng năm). Do đó, vào thời điểm này nhiều gia cầm chưa được tiêm phòng hoặc đã tiêm phòng nhưng hết thời gian bảo hộ. Thứ tư: Là thời điểm người dân bước vào vụ chăn nuôi mới, việc xuống giống tái tạo đàn với số lượng lớn. Thứ năm: Vào tháng 7 và tháng 8 là thời điểm chăn nuôi vịt thả đồng tăng cao để tận dụng mùa nước nổi và tận dụng thức ăn vụ hè thu vừa thu hoạch xong.

Để có được bức tranh tổng quát về sự phân bố các ổ dịch trên địa bàn tỉnh Nghệ An, vùng nào thường hay có dịch xảy ra và nguyên nhân nào làm cho những khu vực này phát sinh dịch. Chúng tôi phân tích yếu tố dịch tễ theo không gian để các địa phương chủ động trong phòng chống dịch bệnh có hiệu quả. Sự phân bố các ổ dịch từ 1/2019 đến 6/2023 được thể hiện tại Hình 2.



Hình 2. Sự phân bố các ổ dịch trên địa bàn tỉnh Nghệ An từ năm 2019 - 6/2023

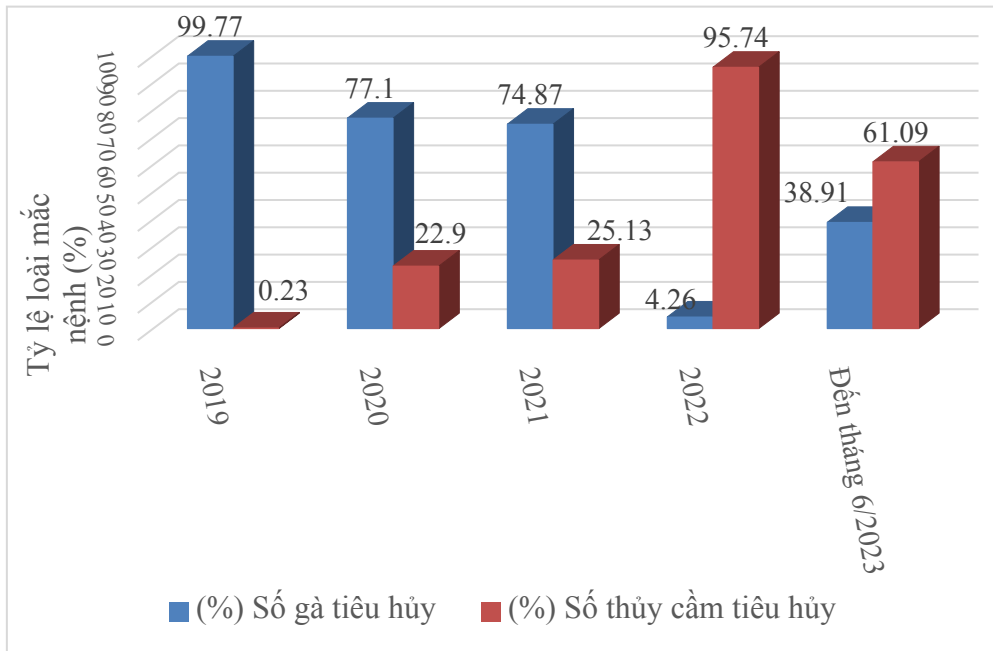
Qua hình trên thấy, trong những năm qua, dịch cúm gia cầm chủ yếu xảy ra tại Nghệ An chủ yếu ở các huyện đồng bằng như Yên Thành, Quỳnh Lưu, Diễn Châu, Nghi Lộc, Nam Đàn, Nghĩa Đàn, Hưng Nguyên, Hoàng Mai, thành phố Vinh, đặc biệt là huyện Yên Thành hàng năm đều có dịch. Một số nguyên nhân làm cho dịch cúm gia cầm thường xuyên xảy tại những địa bàn trên và làm tiêu hủy số lượng lớn gia cầm là do một số nguyên nhân sau: Thứ nhất, đây là những vùng có mật độ chăn nuôi cao, có nhiều trang trại chăn nuôi tập trung. Thứ hai, đây là những huyện có các trục đường chính chạy qua như quốc lộ 1A, Quốc lộ 7, Quốc lộ 48, Quốc lộ 46A, đường mòn Hồ Chí Minh là những tuyến đường chính vận chuyển gia cầm các huyện trong tỉnh với nhau và tỉnh Nghệ An với các tỉnh khác. Thứ ba, tại những huyện này có các chợ lớn, là đầu mối cho sự thu gom, buôn bán gia cầm nội tỉnh và ngoại tỉnh như chợ Giát huyện Quỳnh Lưu, chợ Sy, chợ Phủ Diễn huyện Diễn Châu, chợ Cồn huyện Nam Đàn. Đặc biệt là chợ Vinh thuộc thành phố Vinh, hàng ngày tiêu thụ đến cả ngàn con gà, vịt và hàng tấn thịt gia cầm. Do đó, trong công tác phòng chống dịch, ngoài việc chăn nuôi đảm bảo an toàn sinh học, nâng cao sức đề kháng cho gia cầm, công tác kiểm dịch đồng bộ, kiểm soát tốt trong việc buôn bán, giết mổ gia cầm là một trong những yếu tố góp phần làm giảm sự phát sinh và ngăn chặn sự bùng phát dịch bệnh.

Để đánh giá được loài nào mắc bệnh cúm gia cầm nhiều nhất trên địa bàn tỉnh Nghệ An, chúng tôi tiến hành phân tích diễn biến dịch cúm theo loài. Kết quả thống kê tình hình dịch cúm trên gà và thủy cầm (chủ yếu là vịt) tại Nghệ An được trình bày tại Bảng 5 và Hình 3.

Bảng 5. Dịch cúm gia cầm theo loài trên địa bàn tỉnh Nghệ An từ 1/2019 - 6/2023

Năm	Số huyện có dịch	Số xã có dịch	Số gà tiêu hủy		Số thủy cầm tiêu hủy		Tổng số con
			Số con	Tỷ lệ (%)	Số con	Tỷ lệ (%)	
2019	2	4	6.545	99,77	15	0,23	6.560
2020	5	13	15.040	77,10	4.466	22,90	19.506
2021	5	8	5.066	74,87	1.700	25,13	6.766
2022	3	3	184	4,26	4.132	95,74	4.316
Tháng 1/2023 - 6/2023	2	3	2.670	38,91	4.192	61,09	6.862
Tổng	17	31	29.505	67,04	14.505	32,96	44.010

(Chi cục Thú y vùng III)



Hình 3. Biến động tỷ lệ loài mắc cúm gia cầm trên địa bàn tỉnh Nghệ An từ 1/2019 - 6/2023

Khi coi tổng số dịch xảy ra trên hai đối tượng là gà và thủy cầm là 100%, so sánh tỷ lệ % số lượng con mắc bệnh xảy ra trên hai đối tượng này ta thấy có sự dịch chuyển. Trong năm đầu tiên (2019) của tiến trình điều tra, tỷ lệ thủy cầm bị cúm và tiêu hủy thấp hơn gà rất nhiều (0,23 so với 99,77), nhưng tỷ lệ này trong năm 2020 và 2021, tỷ lệ mắc ở thủy cầm chiếm 22,90% - 25,13%, tương ứng bằng khoảng 1/3 so với tỷ lệ mắc ở gà. Sau đó ở 2 năm tiếp theo, số lượng thủy cầm bị cúm và tiêu hủy lại tăng lên đáng kể, và cao hơn tỷ lệ gà rất nhiều, đặc biệt năm 2022, con số này gấp gần 23 lần so với số lượng gà, năm 2023 tỷ lệ thủy cầm mắc bệnh và tiêu hủy cũng gấp gần 2 lần so với số gà. Tuy nhiên, tính chung quá trình cả 5 năm điều tra, tỷ lệ gà bị mắc bệnh và tiêu hủy vẫn cao hơn và gấp khoảng 2 lần tỷ lệ thủy cầm bị tiêu hủy (67,04% so với 32,96%).

Mặc dù vậy, để khẳng định đã có sự thay đổi đặc điểm dịch tễ học về loài mắc bệnh trong năm 2023 là chưa có cơ sở bởi thời gian giám sát chỉ trong thời gian 6 tháng đầu năm. Nhưng đây là số liệu cần phải được lưu ý trong thời gian tới để công tác phòng và chống dịch cúm gia cầm đạt hiệu quả.

KẾT LUẬN

Tỷ lệ tiêm phòng vaccine tại tỉnh Nghệ An chưa đạt yêu cầu trên 80% theo quy định, tỉnh Nghệ An chỉ đạt từ 35% đến 57%. Tại tỉnh Thanh Hóa, công tác tiêm phòng vaccine thực hiện tốt hơn và được duy trì hàng năm đều đạt tỷ lệ từ 55% đến 90% giai đoạn 2019 - 2023.

Dịch cúm gia cầm năm 2020 xảy ra ở mức độ “bùng phát mạnh, lây lan rộng” tại Nghệ An, còn lại dịch chỉ xảy ra mang tính chất “địa phương, nhỏ lẻ và rải rác” trên địa bàn 2 tỉnh trong 5 năm đánh giá. Tỉnh Thanh Hóa, từ sau năm 2021, không phát hiện dịch xảy ra tại địa phương.

Qua đánh giá đặc điểm dịch tễ bệnh cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An cho thấy: dịch cúm gia cầm thường xảy ra tập trung từ tháng 12 năm trước đến tháng 3 năm sau; tính chung quá trình cả 5 năm điều tra, tỷ lệ gà bị mắc bệnh và tiêu hủy cao hơn và gấp khoảng 2 lần tỷ lệ thủy cầm bị tiêu hủy (67,04% so với 32,96%).

Để hạn chế dịch bệnh cúm gia cầm, 2 tỉnh cần tiếp tục thực hiện giám sát lưu hành virus Cúm gia cầm, cảnh báo nguy cơ phát sinh dịch bệnh; tăng cường công tác kiểm dịch động vật, kiểm soát vận chuyển để ngăn chặn việc vận chuyển gia cầm, sản phẩm gia cầm trái phép vào địa bàn tỉnh; phối hợp với UBND các huyện, thị xã, thành phố đẩy nhanh tiến độ tiêm phòng vắc xin Cúm gia cầm, đảm bảo yêu cầu công tác phòng chống dịch bệnh theo chỉ đạo của Cục thú y và Chi cục thú y vùng III.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

Bộ Khoa học và công nghệ. 2014. Tiêu chuẩn TCVN-8400-26-2014: Quy trình chẩn đoán bệnh cúm gia cầm H5N1. ban hành ngày 30 tháng 10 năm 2014.

Bộ Nông Nghiệp và Phát triển Nông thôn. 2006. 10 TCN - Quy trình chẩn đoán bệnh cúm gia cầm.

Bộ Nông Nghiệp và Phát triển Nông thôn. 2011. Quy chuẩn Việt Nam QCVN 01 - 83: 2011/BNNPTNT được ban hành theo Thông tư số 71/2011/TT-BNNPTNT ngày 25 tháng 10 năm 2011 của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn.

Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn. 2017. Quyết định số 5075/QĐ-BNN-HTQT ngày 05/12/2017 của Bộ trưởng Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn phê duyệt nội dung Dự án “Giám sát cúm gia cầm và các bệnh chung khác tại Việt Nam ở góc độ tương tác giữa người và động vật, giai đoạn 2017 - 2022”.

Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn. 2022. Chỉ thị số 7473/CT-BNN-TY ngày 08 tháng 11 năm 2022 về việc tăng cường công tác phòng, chống dịch bệnh động vật các tháng cuối năm 2022 và đầu năm 2023.

Chi cục Thú y vùng III. 2023. Dữ liệu dịch bệnh Cúm gia cầm tại tỉnh Nghệ An và tỉnh Thanh Hóa từ năm 2019 đến tháng 6 năm 2023.

Chi cục Thú y vùng III. 2023. Báo cáo kết quả tiêm phòng vắc xin cho đàn gia súc, gia cầm Vùng Bắc Trung Bộ từ năm 2019 đến tháng 6 năm 2023.

Hệ thống quản lý dịch bệnh động vật (VAHIS). (2023). Tình hình cúm gia cầm giai đoạn 2003 - 2023.

Tiếng nước ngoài

O.I.E. 2012. Avian Influenza Disease. In Manual of Diagnostic Tests and Vaccines for Terrestrial Animals (Version adopted by the World Assembly of Delegates of the OIE in May 2012).

WHO/OIE/FAO H5N1 Evolution Working Group. 2008. Toward a unified nomenclature system for highly pathogenic avian influenza virus (H5N1). *Emerg. Infect. Dis.*, 14(7): el.

WHO. 2023. Influenza (avian and other zoonotic). Reported to WHO. https://www.who.int/health-topics/influenza-avian-and-other-zoonotic#tab=tab_1.

ABSTRACT

Situation of avian influenza epidemic in Nghe An and Thanh Hoa province during 2019 - 6/2023

The study aims to evaluate and combine with analysis of the epidemiological situation of avian influenza epidemic in Nghe An and Thanh Hoa province to predict possible future developments of the epidemic. The results show that: The vaccination rate in Nghe An province has only reached from 35% to 57%. In Thanh Hoa province, the vaccination is performed better and is maintained every year, reaching a rate of 55% to 90%; In 2020, avian influenza epidemic occurred at a "strong outbreak, widespread spread" level in Nghe An, the remaining epidemics only occurred "locally, small and scattered" in 2 provinces out of 5 year of assessment. In Thanh Hoa province, after 2021, no epidemic will be detected locally; Evaluation of epidemiological characteristics shows that: avian influenza epidemics often occur concentrated from December of the previous year to March of the following year; Overall, over the course of the 5-year investigation, the rate of diseased and destroyed chickens was about 2 times the rate of culled waterfowl (67.04% compared to 32.96%).

To prevent the avian flu epidemic, these provinces need to continue to monitor the circulation of avian influenza virus and warn of the risk of disease outbreaks; Strengthen animal quarantine and transportation control to prevent illegal transportation of poultry and poultry products into the province; Coordinate with People's Committees of districts, towns and cities to accelerate the progress of avian influenza vaccination

Keywords: *avian influenza, Nghe An, Thanh Hoa.*

Ngày nhận bài: 01/10/2023

Ngày phản biện đánh giá: 14/10/2023

Ngày chấp nhận đăng: 30/10/2023

Người phản biện: *TS. Nguyễn Thị Nga*